

A HANGYA SZÖVETKEZETEKNEK A VIDÉK MAGYARSÁGA GAZDASÁGI GYARAPODÁSÁT SZOLGÁLÓ TEVÉKENYSÉGE

Tisztelt Elnökség ! Tisztelt Ünneplő Közönség! Hölgyeim és Uraim !

A Hangya-mozgalmat sajátos magyar vidéktörténelmi helyzetben „a nemzeti társadalom egységének megvédése céljából” alapították. A kiegyezés utáni negyedik század olyan nemzetvesztéssel fenyegető helyzetben kelt életre, amikor egy agresszíven plutokrata államvezetés alatt a feudális rendiségből felszabadult középnemesség - volt jobbágytömegével együtt - egy évezred folyamán rögződött „rendi” védelem nélkül maradván ütközött a hagyományos társadalom gazdasági értékrendjével teljesen ellentétes, legagresszívebb stádiumában dühöngő ipari-, és finans-tőke uralta makrogazdasági környezettel. Ekkor

- a családi alapú közösségi megélhetés helyét, az egyházi erkölcsöt semmisnek tekintő egyéni meggazdagodás vette át;

- a közösségi együttműködés és gondoskodás helyett a profit célú verseny;

- az elosztás „részes” rendje helyett a pénz uralmú ár és bér;

- a bajok átvészelését és a tisztas gyarapodás elősegítését szolgáló, segítő tisztas kölcsönt a korlátlan uzsorakölcsön;

- az uradalmi kapcsolatokon nyugvó értékesítést az egyéni áruértékesítést előntő, tömeges termék uzsorája

szorítja semmibe. Eközben az állam nem oktat és véd, hanem tudatosan kiszolgált.

Természetes, hogy ez az ütközés hatalmas rendet vág a vidék gazdasági struktúrájában, gyakorlatilag kipusztítva a zsellértömeget eltartó, a tartaléktőke és hitel nélkül a sajátos Kárpát-medencei klímakockázatból eredő piacvesztést túlélni képtelen középbirtokot. A birtok- méretben két pólust hoz létre. Az egyedileg megélni képtelen, kiegészítő munka hiányában minden gátlástalan gazdasági erőszaknak kiszolgáltatott, több milliányi zsellér birtokokat, a másik póluson viszont, az egyre nagyobb részben idegen, földre éhes bérlők kezébe kerülő, sok „négyzet kilométeres” óriásbirtokok kapitalizálódó tömegét.

Ennek a milliókat vándor kubikossá és summássá, három-milliányi vidéki embert megkivándorlásra kényszerítő nemzetpusztító miazmának a kínjaiban, egy nemzetmentésre „ijedő” nemzeti elit csoport, gróf Károlyi Sándor vezetésével - sokszor jelentős anyagi áldozattal - két és fél évtizedes ár elleni küzdelemben jut el a Hangya szövetkezeti rendszer eszméjéig. Károlyi Sándor gróf küzdelmének útját számos egy irányba ható gazdasági társaság és szövetkezés kezdeményezése jelzi, a Gazdasági Egyesület (1879), az Országos Gazdaköri hálózat (1881), a Hitelszövetkezeti Mozgalom (1886 – 87), az Országos Gazda Szövetség (1886). A gazdasági vészhelyzet növekedését látva, 1886-ban kidolgozzák az első magyar távlati agrárprogramot. Ennek végrehajtási feltételeit vizsgálva jutnak el a Hangya szövetkezeti rendszer eszméjéhez, amelynek kibontásához és megvalósításához Almási Balogh Elemér személyében, ritka tehetségű, rendszerelv szerint gondolkodó, fanatizmusig elkötelezett társat talál. E két örökhatályó fantasztikus emberen keresztül a pótolhatatlan veszteségeket okozó kínokban vonagló nemzet, szinte ellenállásának utolsó erejével, úgy izzadja ki e szövetkezési rendszert, később ország-közi szövetkezeti birodalom eszméjét, mint kagyló a gyöngyöt.

A Hangya Szövetkezés, sokak hiedelmével ellentétben, nem egyszerűen egy szövetkezési forma, hanem autonóm törekvésű szövetkezési rendszer, amely a helyi közösség társadalom-gazdasági struktúrájából, létező és lehető értékteremtő tényezőinek összetételéből, a tájegység komparatív lehetőségeiből, és a makro környezeti előnyök és veszélyek irányából kiindulva határozza meg az adott Hangya szervezet, szövetkezési és társulási struktúráját. Elemzéseim során legalább 30 féle, de közös töről fakadó, és adott helyen pótolhatatlan feladatú szövetkezési formával találkoztam Pl.: gazda (termelési), hitel, takarékos, beszerzési,

fogyasztási, foglalkozási ági, minden féle gyártási, háztartási, hulladékgyűjtési, különböző szolgáltatási és üzleti (lásd boltok) stb.

A felülről szervezettség ellenére, sőt azáltal elősegítve, a helyi forma és struktúra tehát rendkívül rugalmas, ezerarcú lett, az alapszabályokra épülve szabad utat nyitott a helyi értelmiség és elit kreativitásának. Forgalmi alapelve az volt, hogy a termékpályán a közvetített áru és szolgáltatás útját lerövidítse megteremtve úgy az egyéni, mint a tájegységi versenyképességet. Stratégiai cél, hogy a pénz, (az érték) eredetében is (takarékos – hitel), helyi jelképeiben is, hasznosításában is, minél nagyobb arányban a rendszeren belül mozogjon. Mindezek az erények I. világháborút megelőzően kialakult szervezeten keresztül a Trianont követő trauma feldolgozásában is – különösen Erdélyben, de Felvidéken is Hanza névre „átkeresztelve” - nemzetmentő hatást fejtettek ki, a magyarság összetartó erejét jelentették. Az elszakadt országrész HANGYA gyökereken nyugvó szövetkezeti mozgalmának eredményeiben számos erdélyi születésű és kötődésű személy tevékenysége emelhető ki, így gróf Haller István, gróf Bethlen László, dr. Gidófalvy István. E nagyszerű egyének a HANGYA mozgalomban nem csupán a gazdasági szervezést, de a kisebbségi lét fennmaradását, fejlődését és eszközét látták, amelyek keretében az emberi kulturális, gazdasági és szociális értékek szabadon megnyilvánulhatnak.

A szövetkezés gondolatiságának terjesztése nem más, mint tanítás. A Hangya, miközben háromezret megközelítő szervezetre, (településre) kiterjedően tudatosította a falvakban az egymás segítése, az önszegélyezés jelentőségét, életet, sorsot formáló erejét, ésszerűen számító, okosan takarékoskodó kisemberek tömegeit nevelte fel és kiépítette közben az ország egyik és a térség egyik legnagyobb cégét. A Hangya rendszer komplex mintáját, a gazdaság, társadalom és szellem egységére törekvést, amely emlékeinkben él, az 1930-as években Wünscher Frigyes alakította ki és szülőfaluja, az 1939-ben felavatott mintafalu, Tordas volt hivatott bemutatni. Sajnos a II. világháború ennek üzenetét elsöpörte. Ezzel a világra szóló, nemzet-, de mindenképpen vidékmentő örökség, a politikai diktatúrák legnagyobb gazdasági mártírja lett. Azt azonban, hogy mire képes, fényesen bizonyította. Ezért felhívom az illetékesek figyelmét, hogy aki, vagy ami egyszer már mentett, az tapasztalt mentő.

Tevékenységének elemzéséből következőleg azonban kötelesek vagyunk leszűrni különösen három általános, de kiemelten agrárágazati viszonylatú gazdasági következtetést, így:

- hogy a kisegítő törpe és kis vállalkozások, és a települések társadalmi-gazdasági bázisán is lehet multinacionálissal versengő gazdasági formációt építeni;
- hogy az egészséges táplálkozás változatosság igényű, nem tűri a monotonitást, tehát az egynemű tömeget. Ezért az élelmiszer ellátásban különösen a minőségi választék is lehet, (sőt, ténylegesen csak az lehet) a verseny alapja és célja;
- az összes jelenleg létező társadalom-gazdasági formáció közül, a falu, illetve település szövetkezeti formációja felel meg legjobban a korszakváltás és válság interferenciához szükséges túlélés két fő követelményének. Ezek: az azonos szintű energiával való reagálás, és a természetközelség.

Befejezésül kötelességemnek tartom megemlíteni, hogy a magyar vidék mai helyzete és nemzetpusztulást hordozó pusztulási szindrómái, tüneteiben ijesztően hasonlítanak a millenniumi időszakéhoz. Reménykedve látom, hogy vidékmentők is akadnak számosan, esetenként bizonyos szövetkezési, de gyakran egysíkú modellekkel. Majdnem harminc éve folytatott elemzéseim, és gyerekkorom Hangya községi élményei alapján bizton állítom, hogy bármely szövetkezési próbálkozás sikere annál nagyobb és biztosabb lesz, minél részletesebben alkalmazzák benne, a Hangya által már kipróbált és bizonyított elveket, módszereket és rendszereket.

A Hangya, mint nemzeti örökség készen áll, és alkalmas arra, hogy ismételten a vidék megmentésének és fejlesztésének modellje legyen. Minden meg van hozzá, csak három személy hiányzik

- Károlyi Sándor gróf, a nemzetmentésben szenvedélyesen elkötelezett és erre anyagi áldozattal sem fukarkodó, okos, kreatív, földesúr;
- Almási Balogh Elemér és Wünscher Frigyes mint két lábon járó rendszerelméletet adó szervezők, bámulatos meglátású üzletemberek.

A modell örökségi értékének felismeréséhez és alkalmazásának elindításához, ma nincs jótejkony földesúr. Ezért bizony ezt a szerepet, a néppárti államnak kellene felvállalnia. Annál inkább, mert az eltelt fél évszázad jogilag előd kormányai politikai okokból elvettek annyit a vidéktől, hogy annak nagyon kis hányadából fel lehetne azt támasztani.

Dr. Nagy Bálint